Archeologienota
Oudsbergen (Opglabbeek), Schrijversweg - Groenstraat

Deel II: Programma van Maatregelen
Projectcode: 2021C492

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016 en latere wijzigingen. Niet uitvoeren van het programma van maatregelen wordt door de Gewestelijke Afdeling Inspectie en Handhaving Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed beschouwd als een bouwmisdrijf en kan leiden tot sancties.

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

HAAST bvba

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2021), Oudsbergen (Opglabbeek), Schrijversweg-Groenstraat, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2021-19, D/2021/12654/19

Rik van de Konijnenburg - Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

INHOUD

Programma van maatregelen	
1. Administratieve gegevens	3
2. Aanleiding van het vooronderzoek	5
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	6
4. Doelstellingen, onderzoeksstrategie en -methode	8
5. Lijst met afbeeldingen	11
6. Bibliografie	12

© 2021 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

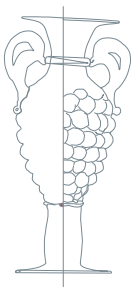
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2021/12654/19

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode	2021C492
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Provincie	Limburg
Gemeente	Oudsbergen
Deelgemeente	Opglabbeek
Site	Schrijversweg - Groenstraat
Kadastrale gegevens	Oudsbergen 7 afd / Opglabbeek/2afd sectie B percelen: 790g, 582g, 584g, 574g,
Oppervlakte onderzoeksgebied	totale opp (incl. werken op openbaar domein) 7570 m²
Kadastraal percelenplan	Fig. 2
Topografische kaart	Fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Bounding Box:

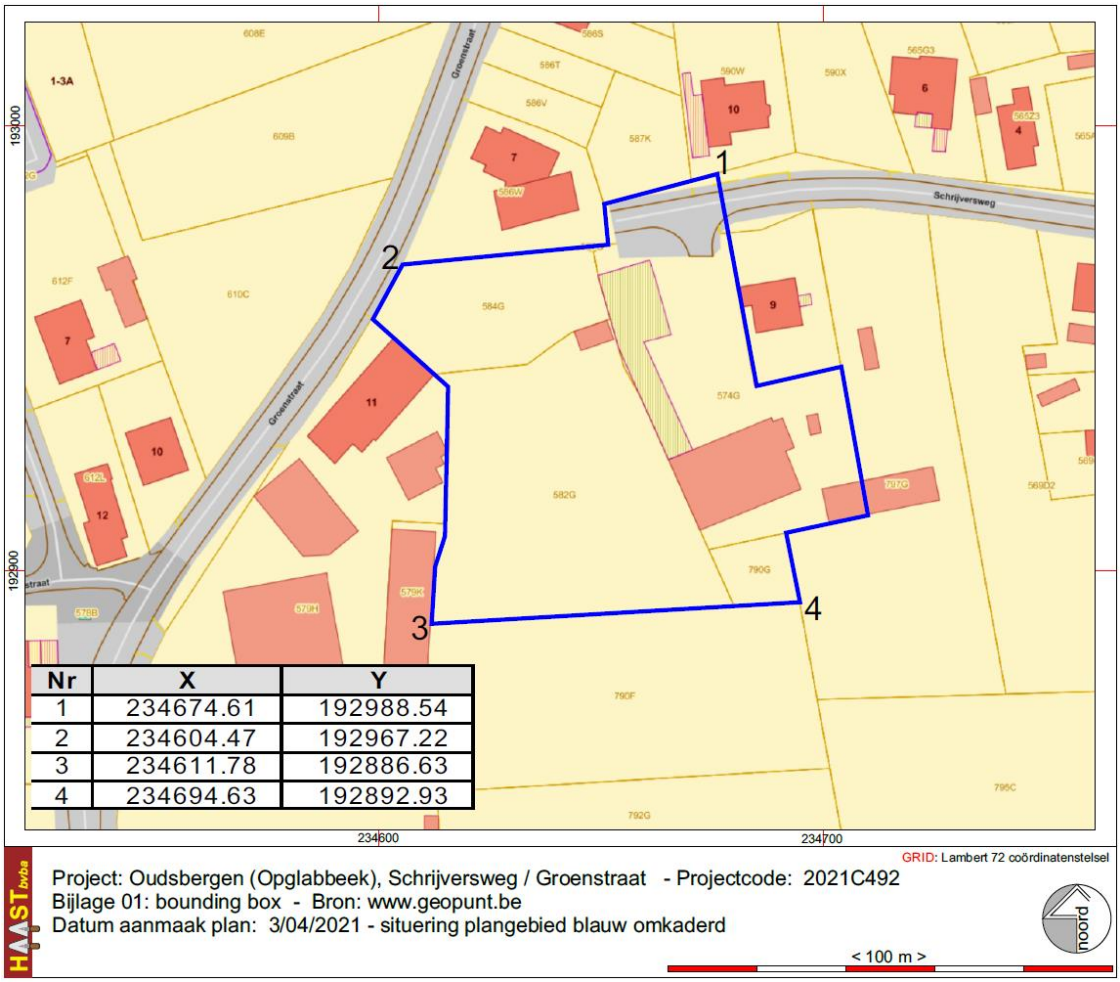

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale ligging: OUDSBERGEN 7 AFD/ OPGLABBEEK 2 AFD/ sectie B, percelen 790g, 582g, 584g, 574g, oppervlakte projectgebied: 7570 m²

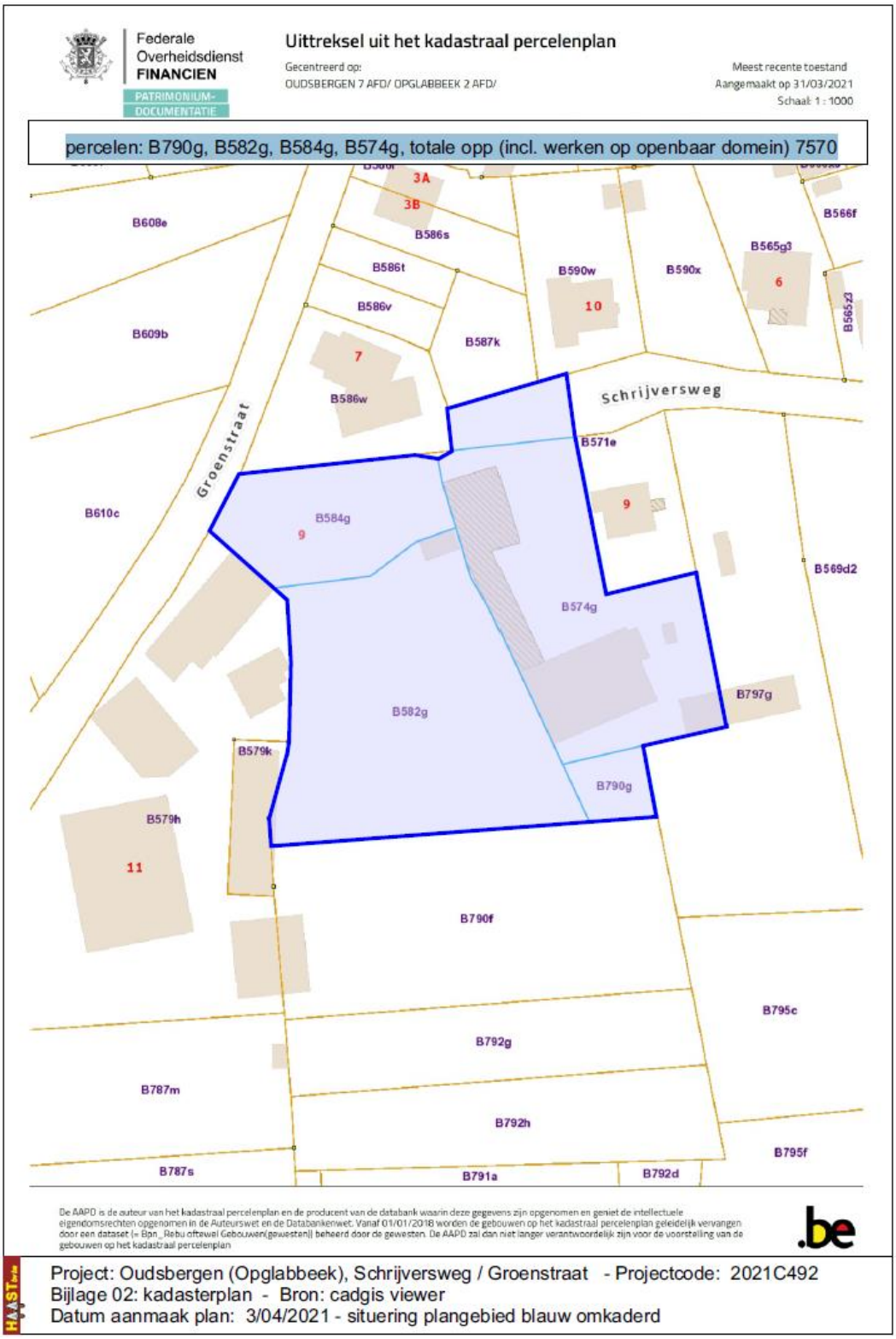

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 2021 (cadgis viewer grand public)

Aanleiding van het vooronderzoek

Beschrijving van de geplande werken

De aanvraag omgevingsvergunning omvat enerzijds de sloop van de bestaande constucties, magazijn/werkhuis en afdak voor stalling van materiaal en materiëel, anderzijds de verkavein van de gronden met aanleg van wegenis.

De sloopwerken betreffen vooral de sloop van een groot magazijn, in oppervlakte ca. 450 m². Dat magazijn zal tot in de funderingen uitgebroken worden inclusief de nutsleidingen die er naar toe gebracht zijn. Naast die hal zijn er nog drie kleinere constructies die afgebroken gaan worden; twee stallingen en een afdak, die aan het magazijn vastgebouwd is en loopt tot aan de Schrijversweg.

Na de sloopwerken zal het terrein verkaveld worden in 10 bouwloten waarvan 4 loten bestamd voor open bebouwing en 6 loten voor halfopen bebouwing. Centraal in de verkaveling wordt een weg aangelegd in het verlengde van de bestaande Schrijversweg. Onder en naast de aan te leggen weg worden nieuwe nutsleidingen aangebracht. De riolering zal centraal onder het wegdek aangezet worden op een diepte van 1,50 tot 2.00 m onder het bestaande maaiveld; inspectieputten van de riolering worden dieper aangezet dan de riolering zelf. De huisaansluitingen worden voorzien op vorstvrije diepte met een minimum van 80 cm onder het bestaande maaiveld.

Het koffer van de weg wordt opgebouwd uit grove steenslag, 25 cm, fijne steenslag, 20 cm, basis asfalt, 6 cm, afwerkingslaag, 4 cm; totaal pakket 55 cm.

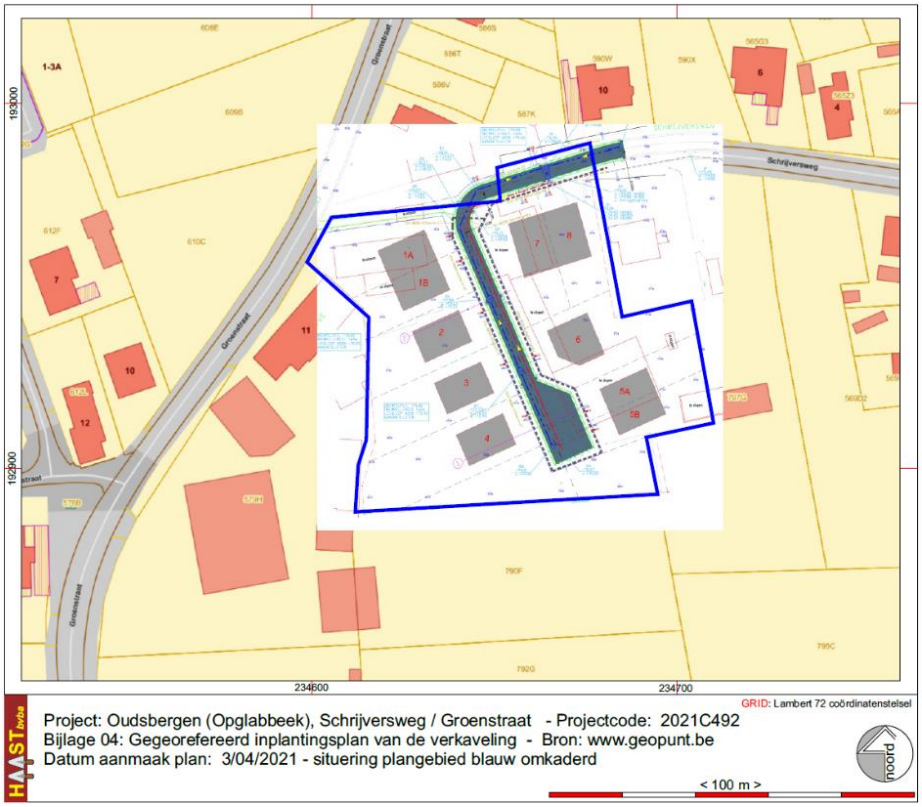

Fig. 3: gegeorefereerd inplantingsplan zoals aangereikt

2. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het Bureauonderzoek:

De bestaande bronnen, historische kaarten en archeologische bronnen, bevatten als enige aanwijzing voor aanwezigheid van archeologische waarden binnen het projectgebied de aanduiding op de Ferrariskaart en de 19de-eeuwse kaarten van een boerderijtje op de zuidgrens van het projectgebied.

De geografische en geomorfologische situering van het projectgebied wijst op een mogelijk matig droog, mogelijk matig nat gebied, gelegen op de flank van een lichte heuveltop dalend van zuid naar noord, naar de vallei van de Kleinebeek. Een gradiëntzone, een ideale vestigingsplaats voor (semi-)nomadische familieclans uit de steentijd en/of de metaaltijden. Bovendien kan de verwachting naar sporen uit de late Middeleeuwen / Nieuwe Tijd als hoog ingeschat worden gelet op de intekening van een gebouw op de Ferrariskaart.

Uit de luchtfoto's blijkt dat het terrein vooral eind 20ste eeuw onderhevig was aan slopen en heraanleg van gebouwen en parkeerterreinen. Dit kan nefast geweest zijn, zeker wat betreft de zone aan de Weg naar Zwartberg, voor eventueel aanwezig bodemarchief. Maar, gelet op de verhardingen en bebouwing op het terrein konden geen controleboringen worden uitgevoerd om na te gaan in hoeverre de oorspronkelijke bodemopbouw al dan niet verstoord zou zijn en in welke mate die verstoord is.

Wel blijkt uit de put die gegraven werd naar het deksel van de olietank aan de achterzijde van het gebouw dat er op die plek geen A-horizont aanwezig is maar wel een dikke laag grind, mogelijk opgebrachte grond.

Het projectgebied is gelegen op het Kempisch Plateau dat gekenmerkt wordt door zand- en grindafzettingen, die doorsneden worden door talrijke (droog)dalen die zorgden voor de afwatering van het plateau. Ten noorden, ten westen en ten zuiden van het projectgebied bevinden zich op de Ferrariskaart nog uitgesterkte heidegebieden met ten noorden nog een reeks landduinen die tegenwoordig deel uitmaken van de Duinengordel. De meest vruchtbare grond werd vanaf de middeleeuwen in gebruik genomen als akker en/of weide en aangerijkt met (plaggen)mest. Vanaf de Volle Middeleeuwen, voortgaande op de resultaten van de opgraving op cai-locatie 217421, maakt het gebied deel uit van het landbouwgebied ten westen van de dorpskern van Opglabbeek. Zeker in de 18de eeuw is ook het terrein zelf in gebruik voor landbouwdoeleinden. Heden is het vooral een verstedelijkt gebied met vrij dense bebouwing en maakt het landschap deel uit van de buitenwijken van Opglabbeek.

Het terrein maakt zeker in de 18de eeuw, vermoedelijk al eerder, deel uit van een het landbouwgebied horend bij een boerderijtje op de zuidgrens van het projectgebied. Waarschijnlijk wordt het terrein gebruikt als weide. Dit blijft zo tot in de 20ste eeuw. Na 1950 wordt de noordelijke helft van het terrein, zelfs ca. 2/3de van de oppervlakte ingenomen voor de uitbating van een handelszaak en magazijn. Aan de Weg naar Zwartberg worden woningen en handelspanden gebouwd, eind 20ste eeuw wordt een deel afgebroken, wordt een parking aangelegd en breidt het magazijn flink uit.

Mocht er waardevol archeologisch bodemarchief aanwezig zijn dan zullen op termijn de sloop en de bouw van woningen en handelsruimten en de aanleg van paden en parkings en zeker de parkeergarage vernietigend zijn voor eventueel aanwezig archeologisch bodemarchief.

Verstoorde zones:

Gelet op voorgaande kan het volledige projectgebied beschouwd worden als mogelijk licht, mogelijk ernstig verstoord, maar kan de aanwezigheid van archeologische sporen die leiden tot kenniswinst zeker niet uitgesloten worden.

Fig. 4: verstoorde zones

Advies

De archeologische verwachting

De bestaande bronnen bevatten directe indicaties voor het archeologisch potentieel van het terrein. De afgebroken woning/hoeve staat ingetekend op de Atlas der Buurtwegen, de Vandermaelenkaart én op de Ferrariskaart. Er kan dus een hoge verwachting gesteld worden naar sporen uit de Nieuwe Tijd. De veldprospectie leverde weliswaar geen artefacten uit die perioden op, de aardewerkscherven kunnen immers zelfs 20ste-eeuws zijn, maar in de directe omgeving van dergelijke oude panden is de kans zeer hoog op het aantreffen van beerputten en/of waterputten of sporen van bijgebouwen die een betekenisvolle kennisvermeerdering kunnen opleveren betreffende de bewoners, leefgewoonten en zelfs activiteiten die in en rond de woning plaatsvonden.

Landschappelijk ligt het terrein vrij gunstig voor het aantreffen van sporen uit de Metaaltijden tot en met de Nieuwe Tijd. Het terrein is gesitueerd op een lichte helling, droge zandgrond met een plaggenbodem, die beschermend kan geweest zijn voor oude archeologische sporen en relicten. De afstand tot een natuurlijke waterbron, de Kleine Beek ten noorden van het projectgebied, bedraagt ca.

300 m. Al die elementen samen maken dat het terrein vooral een archeologisch potentieel heeft naar sporensites. Het terrein is recent weliswaar bewerkt met een diepe ploeg waardoor her en der ook C-grond opgeploegd werd, maar dat betekent niet dat er geen sporen meer aanwezig kunnen zijn. Wat betreft steentijd zijn er geen directe aanwijzingen, ook omdat tijdens de veldprospectie, toch uitgevoerd nadat het terrein geploegd was, geen enkel artefact werd aangetroffen. Ook nadelig is de eerder stenige ondergrond die handmatige bewerking van het land, spitten, bemoeilijkt.

Samengevat:

Steentijd: eerder lage tot zeer lage verwachting

Metaaltijden – Romeinse Tijd – Middeleeuwen: matige tot lage verwachting

Zeker de zone die momenteel geploegd is, de kadastrale percelen B584g, B582g en B790g dienen afgebakend als zones met een hoog potentieel aan archeologische sporen ondanks het feit dat op perceel 584g recent een woning tot in de funderingen afgebroken werd. Op perceel B574g is omwille van de recente bebouwing en verhardingen de verwachting of het potentieel eerder laag, maar niet onbestaande.

Advies:

De meest aangewezen manier om het terrein landschappelijk en archeologisch te waarderen is ons inzien een plangebieddekkend **proefsleuvenonderzoek** door middel van parallelle proefsleuven van 2 m breed over de volledige oppervlakte van het terrein. De historische bronnen, met name de Ferrariskaart, is indicatief om aan te nemen dat vooral sporen van bewoning kunnen aangetroffen binnen het projectgebied. Mogelijk sporen uit de Volle Middeleeuwen, mogelijk uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Sporen uit oudere perioden zijn echter niet uit te sluiten gelet op de geografische ligging van het terrein, de nabijheid van water en een zacht hellend, matig droog gebied.

Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag voor de verkavelingvan gronden. **Alvorens archeologisch veldwerk kan uitgevoerd worden dienen de bomen en struiken gekapt te worden tot maaiveld niveau zonder evenwel de wortelstronken uit de grond te trekken of kapot te frezen aangezien beide verwijderingsmethodes schade kunnen toebrengen aan eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. De bestaande constructies mogen afgebroken tot maaiveldniveau, vloeren en andere verhardingen zoals asfalt mogen verwijderd tot op de eerste onderliggende funderingslaag / vleilaag. Ook hier geldt het principe dat het weggraven van de funderingslagen zelf schade kan toebrengen aan eventueel aanwezig archeologisch erfgoed.**

Uitstel van veldwerk is gerechtvaardigd omwille van juridische redenen; er is nog geen machtiging of vergunning voor het kappen van de bomen en het struikgewas en het slopen van de bestaande constructies.

3. Doelstellingen, onderzoeksstrategie en -methode

Onderzoeksmethode

Op basis van een afweging van de verschillende onderzoeksmethodes, opgenomen in de bureaustudie toegevoegd aan dit programma van maatregelen, blijkt dat een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem doormiddel van een proefsleuvenonderzoek, de meest efficiënte en aangewezen methode is, ook kosten-baten gewijs, om het terrein verder archeologisch te evalueren en te waarderen naar mogelijke kennisvermeerdering met betrekking tot de archeologische kennis omtrent het projectgebied en zijn omgeving.

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op een deel van of het gehele terrein, afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek, door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter. Omwille van de vorm van het projectgebied en om een zo goed mogelijke inschatting te kunnen maken van het terrein is in het voorstel van proefsleuvenplan (fig. 5) uitgegaan van een onderlinge afstand van 15 m en is de meest westelijke proefsleuf opgesplitst in twee delen omdat in die zone de grootste verwachting is naar Middeleeuwse – Post-Middeleeuwse sporen.

Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

De oriëntatie van de proefsleuven is noord – zuid (noordnoordwest – zuidzuidoost). Deze oriëntatie is volgt het terreinreliëf, licht dalend van zuidoost naar noordwest, en staat haaks op mogelijke sporen van de 18de-eeuwse bebouwing aan de Groenstraat. Deze oriëntatie biedt ook het meeste kans op een juiste afbakening van verstoorde zones.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient omwille van de kans op verstoringen de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dienen het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?

- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er antropogene sporen aanwezig?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Zijn er sporen aangetroffen die wijzen op structuren?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte sporendensiteit?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel vervolgonderzoek?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium
Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie
De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie
De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Opmerking:

Het volledige vervolgtraject is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van een proefsleuvenonderzoek. Volgens de Code van de Goede Praktijk (8.4 en verder) kan een volgende stap in het vervolgtraject pas in detail worden uitgeschreven nadat de resultaten van een voorgaande stap in het vooronderzoek beschikbaar en bekrachtigd zijn (akte van genomen).

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van goede Praktijk:

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

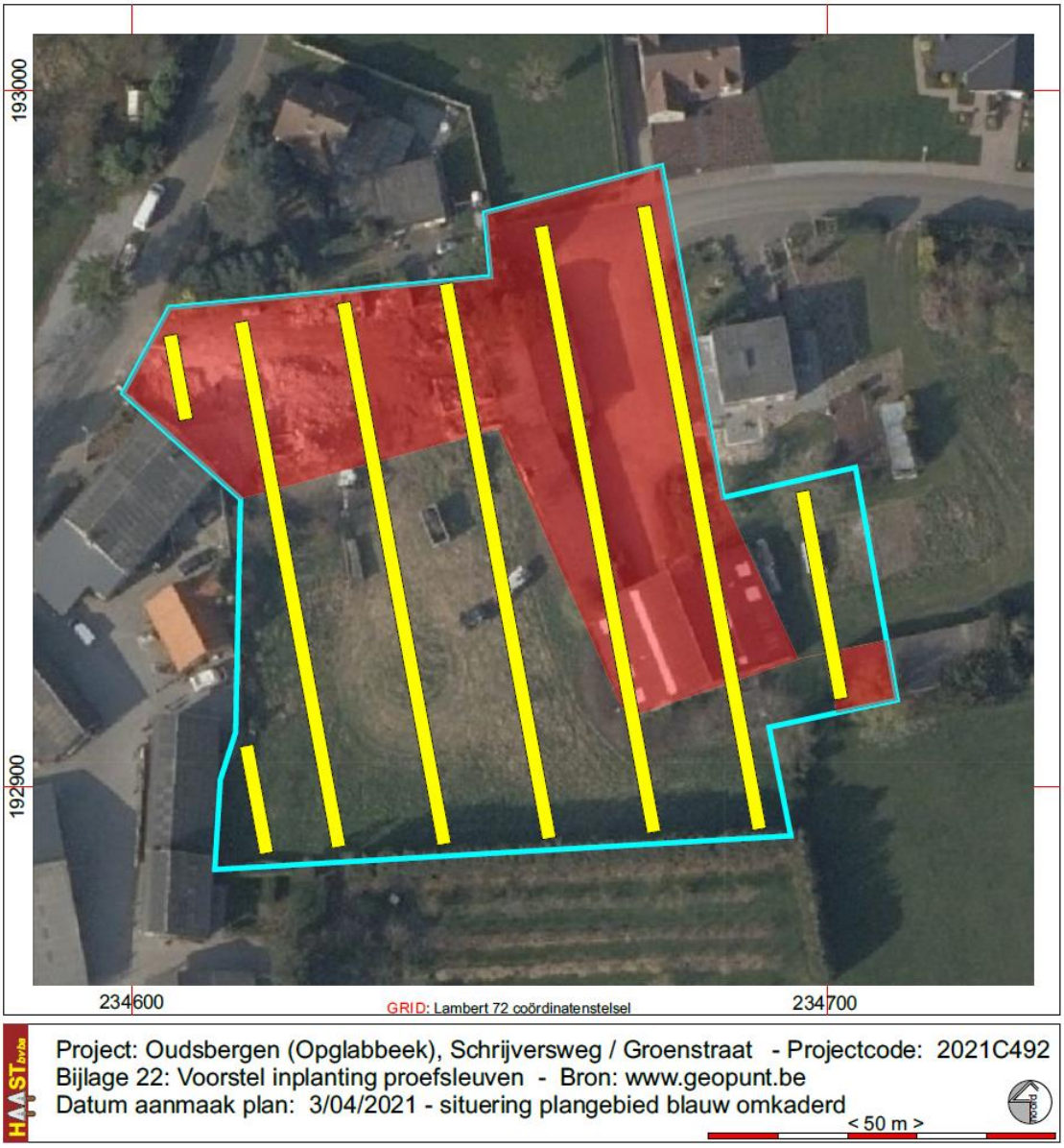

Fig. 5: voorstel inplanting proefsleuven.

4. Lijst met afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box
Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan(cadgis viewer grand public)
Fig. 3: gegeorefereerd inplantingsplan zoals aangereikt
Fig. 4: Verstoorde zones
Fig. 5: voorstel inplanting proefsleuven.

5. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via: https://www.onroerenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/